

1974

Voor Lin, Lisa en Dido – de drie beste meisjes ter wereld

Inhoud

1	Feestdag	9
2	Het vertrek	23
3	Premies & patsers	41
4	Uruguay	59
5	Illusies & desillusies	95
6	Wij waren de hardsten	119
7	Verveling & victorie	165
8	Een koel bad	193
9	Oorlog	225
10	Karakter	245
11	Wij & zij	265
12	Wij waren de besten	293
	Ter gelegenheid van deze jubileumeditie: nog één keer Willem van Hanegem over het onvergetelijke WK 1974	341
	Verantwoording	355
	Bibliografie	357
	Personenregister	361

1 Feestdag

Tegen halftwaalf in de ochtend ging de deur van de Boeing 707 open, een straal licht gleed over de hoofden van de passagiers in het gangpad. De helden schuifelden naar voren en enigszins gebogen draaiden ze één voor één naar links, naar het licht, een vriendelijk knikje voor de stewardess van Transavia en door het gat van de deur naar buiten. De voetballers en begeleiders rechtten hun rug. Eentje deed snel een zonnebril op, als om aan te geven dat hij er weinig van verwachtte. Of misschien vond hij de plechtigheden van deze dag nu al te veel van het goede.

De meesten waren sceptisch geweest over de ontvangst die hun op deze zonnige maandag in juli te wachten stond. Je weet toch hoe de Nederlanders zijn, hadden ze hoog in de lucht tussen München en Schiphol geantwoord op vragen van een televisieverslaggever; en dan helemaal die Amsterdammers, altijd kritisch doen, altijd iets te klagen.

Nog onwennig in het volle daglicht namen de eersten, coach Rinus Michels en aanvoerder Johan Crujff, het schouwspel in zich op. Achter hen klonk het: 'Ach, kijk nou,' en: 'Jeetjemina.'

Er waren niet zomaar wat mensen naar Schiphol gekomen om het Nederlands elftal te verwelkomen, ze waren met z'n duizenden. Als een mierenhoop had de menigte zich over het betonnen en metalen landschap van het vliegveld verspreid. Overal waar je keek stonden mensen, op de mobiele trap waarlangs de voetballers zich omlaag moesten zien te wringen, op het bevestigingsmateriaal van vliegveld-

wagens, achter de hekken, op de balkons, op het dak, en ze klapten en ze juichten en ze toeterden en ze hielden spandoeken omhoog en ze zongen *Het lied van de Zilvervloot*, ze zwaaiden met de Nederlandse vlag.

Op de trap zei iemand: 'Kom op jongens, zwaaien.' Ze zwaaiden, en zodra ze de trap waren afgedaald en ze voor het eerst sinds 25 dagen weer op vaderlandse bodem stonden, kregen ze door in lichtoranje mantelpakjes en witte handschoentjes gestoken bloemenmeisjes enorme lauwerkransen omgehangen, kusje links, kusje rechts, kusje links. Een vliegveldnotabele met een dure zonnebril verordonneerde aanvoerder Johan Crujff dat hij zijn teamgenoten langs alle rijen fans moest sturen. Daar waren de mensen tenslotte voor gekomen, zei hij met een kakstem. Maar Crujff had net wekenlang op zijn manier de wereld geregeerd en antwoordde botweg dat dat overdreven was – het gebeurde niet. Het was of de Koninginnedag-achtige blijdschap op het vliegveld nog niet helemaal tot 's werelds meest bejubelde voetballer was doorgedrongen. Wat afstandelijk, op een kregelige manier afwachtend keek hij om zich heen, de lange haren omringd door de wuivende lintjes die vastzaten aan het groen van zijn krans.

De spelers en begeleiders en KNVB-officials liepen naar de aankomsthal, zwaaiend naar de duizenden die zich achter de hekken verdrongen in de hoop een glimp op te vangen van wat toen al bekend stond als een Bijzondere Generatie. Ergens in de achterhoede, haast verborgen, liep Jan Jongbloed. De festiviteiten die hem te wachten stonden, hoefden voor hem niet zo erg. Op het eerste gezicht was dat een merkwaardige houding. Anderen zouden – als zij konden bogen op zijn recente prestaties – naar deze dag hebben uitgezien. Breeduit triomferend de trap afstuiven, iedereen een handje geven van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, dat zouden ze gedaan hebben, en aan het einde van de dag hadden ze onder dwang thuisgebracht moeten worden want het liefste waren ze nooit meer opgehouden met blij zijn over zichzelf en het iedereen willen vertellen.

Zo niet Jan Jongbloed. Toch was de afgelopen maand voor hem

een sportief sprookje geweest. Op die manier was hij in de buitenlandse pers beschreven, als een sprookjesprins, een oudere en tegelijk nauwelijks ervaren international die nergens op had gerekend en die op haast bizarre wijze de show had gestolen op het belangrijkste voetbalpodium denkbaar, de wereldkampioenschappen voetbal van 1974 in West-Duitsland. In tal van beschouwingen over de *Dutch Carousel*, *Naranja Mecánica*, *Clockwork Orange* of hoe het wervelende spel van de Nederlanders ook betiteld werd, kwam hij voor: Jan Jongbloed, sigarenwinkelier tussen de superprofs. Miljoenen in en buiten Nederland hadden zich laten verrassen door de avontuurlijke en dikwijls agressieve aanvalskracht van Oranje – en van dit elftal was Jongbloed, de meevoetballende doelman, de *flying Dutchman*, een opzienbarende pion geweest. Een *no name* in mei, een fenomeen in juli. Zo snel kon dat gaan in de snelkookpan van een toernooi dat met 1,8 miljoen stadionbezoekers en een miljard tv-kijkers de belangstellingsrecords had gebroken.

Maar Jan Jongbloed had er inmiddels voldoende van genoten. Het lange verblijf van huis was voor hem een lijdensweg geweest – sociaal gezien dan. Het was volkomen nieuw voor hem geweest. De eerste keer dat hij zich in mei had gemeld op het KNVB Sportcentrum in Zeist, had hij een tas vol sportkleden en handdoeken van huis meegenomen; zo had hij dat de laatste keer dat hij opgeroepen was voor het Nederlands elftal, in 1962, ook gedaan. Van de internationaal meer gelouterde collega-keeper Piet Schrijvers moest hij horen dat zulke dingen inmiddels door anderen werden verzorgd. Al tien dagen na de start van het trainingskamp, op zaterdag 1 juni, had Jongbloed tijdens zijn verblijf in zijn dagboek geschreven: ‘Meeste jongens (in ’t bijzonder ik) zijn blij als ze na de wedstrijd naar huis mogen.’

Nu pas kwam het er definitief van. Jongbloed was moe. En dat niet alleen, hij was mager. Op 21 mei had hij zich in Zeist gemeld als een onbevangen keeper van 73 kilo. Voor een lengte van één meter tachtig al niet bijster veel. Nu, zeven weken later, kwam hij terug als de ‘wereldkampioen uitlopen’, zoals de West-Duitse commentator

hem de vorige dag nog had geprezen tijdens de zinderende finale in München – maar wel met een gewicht van amper 69 kilo. De spanningen, de dagelijkse verplichtingen in Duitsland hadden hem aangevreten. Je steeds maar weer oppeppen voor een wedstrijd, de sleur van het trainen, journalisten in je nek, camera voor je snufferd, videotje bekijken van alweer een nieuwe tegenstander, voorbespreking, nabespreking, het ijzeren ritme van gezamenlijke maaltijden en altijd maar praten over voetbal: het was hem halverwege het toernooi al de keel uitgekomen. Op feest en drukte zat hij absoluut niet te wachten. Hij verlangde naar Dini en de kinderen.

Van Schiphol ging het met de bus naar het Olympisch Stadion. De bus werd voorafgegaan door politie op motoren, er klonken sirenes, overall langs de weg stonden mensen met bloemen. Op het parkeerterrein van het Stadionplein stapten de voetballers over in open auto's, Mercedessen met leren bekleding. Ze reden de Overtoom op, bij het einde linksaf, onder een wolk van papiersnippers die verslaggevers kreten als 'New Yorkse toestanden!' en '*tickertape parade!*' ontlokte; dan meteen rechtsaf de brug over, weer rechts de Marnixstraat in, om dan uit te komen bij de zijingang van de Stadsschouwburg.

Pas toen ze de trap opgegaan waren, door de openslaande deuren het balkon opgestapt, om kwart voor één in de middag, toen zagen Johan Crujff en al die andere voetballers in volle glorie wat zij in West-Duitsland hadden aangericht. Ze hadden een volk gek gemaakt. Dat zij tienduizenden supporters naar Duitse stadions hadden gelokt, was hun natuurlijk niet ontgaan; menig stadion was tijdens opvoeringen van het Nederlandse Totaalvoetbal oranje gekleurd. Maar dat zij naar de mening van miljoenen iets bijzonders hadden verricht, een wonder, dat beseften zij pas bij de aanblik van de menigte die hen vanaf het Leidseplein luidkeels toezong.

Hol-land wint de wereldcup
Holland wint de wereldcup

Holland wint de wereldcup
La-lala-la-la-la.

Het tafereel, de ongewone uitbundigheid, deed denken aan de Cool-singel in 1970, nadat Feyenoord als eerste Nederlandse club de Europa Cup had gewonnen. Al kon er toen werkelijk een beker worden getoond en waren de verbazing en de opkomst nog groter. De belangrijkste speler van toen, Feyenoorder Willem van Hanegem, werd op het balkon op de schouders getild, evenals coach Rinus Michels. Aanvaller Johnny Rep en verdediger Wim Suurbier – twee van de voetballers die tijdens het wereldkampioenschap het beste uit zich naar boven hadden gehaald – deden hun KNVB-stropdassen af en gooiden die naar beneden. Rinus Michels stond bekend als een zwijgzame, zelfs ondoorgrondelijke man, een sfinx, een bul, een dictator, een generaal, maar hier stond hij breeduit lachend te wuiven naar de aanbidders beneden hem. Er werd gezwaaid met rood-wit-blauw, op een platform onder het schouwburgbalkon speelde een orkestje alle coupletten van *De Zilvervloot*, en *Hup, Holland hup (laat de leeuw niet in zijn hempie staan)*.

Voor de massa op het Leidseplein zelf was haar aanwezigheid stukken minder verrassend dan voor de spelers. Iedereen in Nederland wist van de gekte tijdens het WK maar de ware omvang van de belangstelling was aan de spelers en begeleiders voorbijgegaan. Oké, *De Telegraaf* was dan al die tijd in het Duitse spelersshotel bezorgd – iedere dag door een jongen op een brommer – maar verder was het tijdens het WK onvoldoende tot de spelers doorgedrongen dat de Nederlandse bevolking op speeluren van Oranje massaal voor de televisie had gezeten. Mensen hadden vrijgenomen van hun werk, winkels waren maar gesloten omdat er toch niemand op straat liep.

In 1974 keken de meesten nog naar zwart-witbeelden, maar voor aanvang van de eerste wedstrijd van het Nederlands elftal waren plotse-ling 125.000 dure kleurentoestellen over de toonbank gegaan. Winke-

liers constateerden een verkoop die twee tot drie keer zo hoog was als de vorige zomer. Mede door de bloeiende economie was de kwaliteit ineens veel belangrijker dan de prijs. Tallozen waren teleurgesteld, want geconfronteerd met een leeg magazijn. Dagelijks reden extra vrachtwagens door het land om de winkels te bevoorraden. Antennes werden grootscheeps verkocht, hoe hoger hoe beter want dan kon je ook Duitsland ontvangen. Kabelsignalen waren er nog niet. Ook draagbare televisies deden het veel beter dan in andere zomers. Op de camping en op het strand schaarden de mensen zich rond het toestel om ondanks het mooie weer niets te hoeven missen van de pogingen van Nederland om de wereldtitel te veroveren.

Wat was het land stil tijdens de finale, schreven de kranten op de ochtend van maandag 8 juli; stiller dan ooit sinds de oorlog, leek het wel. De vergelijking had zich opgedrongen met de autoloze zondagen van het jaar ervoor, waarop alle Nederlanders met uitzondering van politie, ziekenvervoer en de brandweer hun auto's moesten laten staan als antwoord op de olieboycot die Arabische landen Nederland hadden opgelegd.

Op een van die tien autoloze zondagen, in november 1973, had Oranje zich in een spijkerhard en zenuwslopend treffen met de Belgen gekwalificeerd voor de eindronde van het wereldkampioenschap. Tijdens de finale op 7 juli 1974 was het nog stiller geweest, opnieuw vrijwel auteloos, bovendien hoegenaamd fietsloos, steploos, driewielersloos – iedereen zat binnen voor de televisie.

De rondrit begon gelijk in de Marnixstraat. De helden namen plaats op de ruggen van hun Mercedesstoelen en zij wuifden naar de mensen langs de weg. Het eerstvolgende doel was Huis ten Bosch, het paleis waar Juliana op maandag ministers en staatssecretarissen ontving. De gastvrouw was niet iemand tegen wie werd opgekeken. 'De koningin laat mij volkomen koud,' had middenvelder Willem van Hanegem – dubbele kralenketting achter openstaande, wijde kragen – in het vliegtuig op weg naar Schiphol verkondigd. Zijn enige ambitie was

geweest de beste van de hele wereld te worden, verder interesseerde zo'n Juliana, hoe lief verder ook, hem 'geen zier' want 'iedereen is voor mij gelijk'. Zijn beste vriend was een bloemenkoopman uit Leiden, zei hij altijd, iets waarmee bekende Nederlanders als Van Hanegem en zijn vrouw Truus – na een jeugd vol armoede altijd heel gewoon gebleven – duidelijk goede sier maakten.

Begin jaren zeventig was iedereen veel gelijkker dan daarvoor of daarna, leek het wel, of men deed in ieder geval graag alsof. Het progressieve kabinet-Den Uyl had gelijkheid tot beleidsvoornemen verheven ('spreiding van macht, kennis en inkomen') en op een bepaalde manier sloot dat aan bij de politieke houding van de profvoetballers – voor zover daarvan sprake was. Meer dan in andere perioden werd politieke voorkeur interessant gevonden, zelfs in interviews met profvoetballers werd er vaak naar gevraagd. Wim Suurbier had één keer in zijn leven gestemd, zei hij, op de pacifististen, omdat het vrededenken hem aansprak (wat bepaald vloekte met zijn reputatie als verdediger die het geweld niet schuwde). Piet Keizer las boeken over de vrijheidsstrijd in Zuid-Amerika en hij stemde op D'66. Sommige profs hekelden openlijk het 'rechtse voetbalbedrijf' en voor zover Van Hanegem stemde was dat PvdA. (Moest van zijn vrouw Truus, die uit een sociaaldemocratisch nest kwam.) Daarnaast voelde hij best sympathie voor het communistische kamerlid Marcus Bakker – die zei tenminste waar het op stond.

Jan Jongbloed stemde daadwerkelijk altijd op Bakkers CPN; zijn vader was lid. Daar was Jan nooit om uitgelachen, bij hem in Amsterdam-West was een lidmaatschap van de communistische partij heel gewoon geweest. Jij had niks, de burens hadden niks en je hoopte dat de communistische partij de wereld rechtvaardiger zou maken.

Statusverschillen leken er eventjes niet toe te doen. De vorige avond hadden de spelers nog een dolletje gemaakt met koningin Juliana's schoonzoon Pieter van Vollenhoven. Tijdens het afscheidsbanket in het Hilton Hotel in München had de echtgenoot van